

BARLANGVILÁG

IV. KÖTET

1934

1. FÜZET

A MAGYAR BARLANGKUTATÁS ÁLLÁSA AZ 1933. ÉVBEN.

Irta : KADIC OTTOKAR dr.¹⁾

Mióta a hazai barlangkutatók ügye ismét a m. kir. Földtani Intézetbe került, törekvéseink a régi kerékvágásba jutottak, sőt a cserépfalui Mussolini-barlangban elért nagyjelentőségű eredmények után, munkásságunk még fokozódott. A barlangkutató az Intézetnek fontos foglalkozási ága lett s földtani alapon folyó rendszeres barlangásatásaink állandó eredménnyel járnak. Itt nem annyira az időnként felmerülő feltűnést keltő felfedezéseinkre, mint inkább azokra az apró földtani, őslénytani, régiségtani és embertani eredményekre gondolok, amelyeknek összegezéséből adódnak azok az alapvető tudományos megállapítások, amelyek a negyedkornak földtani viszonyait, állat- és növényvilágát, éghajlati körülményeit, de különösen az ősember kulturáját új világításba helyezik. Egy-egy barlang szakszerű vizsgálata és rendszeres kiásatása, legyen az látszatra bármilyen jelentéktelen, a negyedkor ismeretéhez feltétlenül hozzájárul. Minden, még a legkisebb barlang átkutatásával is, egy-egy lépéssel közelebb jutunk a Föld újabb történetének megismeréséhez. Minden kiásott barlang új képet varázsol elénk valamely rég letűnt időszak viszonyairól.

Barlangkutató munkásságunkkal nem keressük a tudományos feltűnést, hanem előre megállapított terv szerint sorra vesszük valamely vidék barlangjait, még akkor is, ha előre láthatólag a kutató nem kecsegtett különös eredménnyel. Minden barlang annyit adhat a tudománynak, amennyire éppen van. Utunk, amelyen haladunk nincs rózsákkal telehintve, ellenkezőleg, járatlan területen törünk utat tudományunknak és gyakran történik, hogy az emberi gyarlóság, féltékenység alakjában, elgáncsolja tudományos törekvéseinket. Bennünket azonban nem téríthet el senki és semmi arról az utról,

¹⁾ Előadta a M. B. T.-nak 1934 februárius hó 30-án tartott VIII. rendes közgyűlésén.

amelyen évtizedek óta haladva, önzetlenül szolgáljuk a magyar tudományt.

Mult évi barlangkutató törekvéseink központjában ismét a m. kir. Földtani Intézet-nek barlangkutatásai álltak. A cserépfalui barlangok kiásatása után, az Egertől északra eső hegyvidék barlangjainak kutatására került a sor. Ezekben a kutatásokban ez egyszer buzgó titkárunk, MOTTL MÁRIA dr. kisasszony is résztvett, aki egyrészt a begyűjtött anyag meghatározását és leltározását, valamint a felmért barlangok térképeinek medrajzolását magára vállalta, másrészt pedig több kisebb üreg felásatását önállóan is vezette.

Eger felől elindulva mindenekelőtt a Felnémet község határában a cserkésztábor területén lévő *Berva-barlang*-ot, vagyis a Drotljukat ásattuk ki. Az üreg felmérése és helyrajzi viszonyainak megállapítása után, a kutatás első napjai a próbaásatással teltek el s mivel ez eredményesnek bizonyult, a barlang kitöltésének rendszeres kiásatásához láttunk. Először az előteret, azután a folyosót s végül a barlang hátsó szakaszában keletkezett zsombolyt ástuk ki egészen a meddő talajig. A humusztakaró alatt világosbarna mészkőtörmelék barlangi agyag rakódott le, amelyből a barlangi medve, a barlangi hiéna, a mammut, az óriásgím és más jégkori emlősök csontmaradványai kerültek a felszínre. Alatta homokos, kavicsos agyag következett a fenékig, ez azonban meddő volt.

A barlang földalatti patakmedernek parányi maradványa, amelynek elülső és hátulsó vége beomlott, elül nyílt előteret, hátul zsombolyt alkotva. Miután a fenék kívülről befelé lejt, a patak is valószínűleg kívülről befelé folyt. A harmadkor végén, vagy a pleisztocén elején a Berva-patak a barlang magasságában mozgott s ekkor vagy minden vize, vagy csak annak egy része a barlangba folyt. Hogy a vizjárás időnként nagy volt, azt a falakon és a menyezeten látható kivájások és a fenéken lerakodott öregszemű, egészen gyermekfej-nagyságu kavics mutatja. A folyóviznek a barlang végén levő zsomboly alján kellett eltűnnie s így az itt felhalmozódott anyagnak kiásatása esetében remény van arra, hogy a barlang folytatását megtaláljuk.

A második kiásott üreg ugyanebben a völgyben, de jóval feljebb, a balparton látható sziklacsoportban, 64 m. rel. magasságban nyílik. Ez a 6 m. hosszú, 3 m. széles, kürtővel ellátott *Bervavölgyi sziklaüreg*, vagyis Kemencelyuk, amely agyaggal és kötőrmelékkel volt kitöltve. A sziklaüreg aljára rakódott vastag világosbarna, mészkőtörmelék barlangi agyag igen gazdag és változatos jégkori fauna maradványait foglalta magába. A sziklaüreg északi kiöblösödő ré-

szében az előző rétegre vékony sárga agyag települt mikrofauna maradványokkal. Ebből a rétegből került ki egy emberi állkapocs, egy gyermek metszőfoga, egy lábtkörömcsont és néhány jól megmunkált csontdarab. Mindezek a maradványok a jégkor végén élt *Homo sapiens fossilis* emberfajtaéhoz tartozó magdalenai embertől erednek.

A következő átkutatott üregek a felsőtárkányi Mészvölgy szurdokszerű szakaszának legelején az egymás mellett nyíló *Mészvölgyi-sziklaodu*, *Mészvölgyi kőfülke* és *Mészvölgyi kistfülke*. Mind a három üreget óholocén humusz tölti ki szubfosszilis mikro- és makrofaunával. A fölötte fekvő fekete humuszból kevés prehisztorikus csont és cserépedény-töredék került a felszínre.

Felsőtárkány község határában, a Kőköz-nevű sziklaszoros felső bejáratában, közvetlenül az autót mellett, nyílik a *Tárkányi-barlang*. Tágas előteréről ivalaku kapun át a barlang középső üregébe, a Nagy fülkébe jutunk, innen jobbra és balra egy-egy folyosó nyílik, ezek azonban teljesen ki voltak töltve iszappal. A Nagy fülkében végzett próbaásatás eredménytelennek bizonyult; ez meddő ujkori kötőrmelékkal volt feltöltve. A próbaásatás után sorrakertült a két folyosóban felhalmozódott iszapnak a kiásatása, amely őslénytani és régiségtani szempontból szintén meddőnek bizonyult. E barlang üregeit és hasadékait kitöltő iszap olyan időben rakódott le, amikor a kőközi szurdok még szűk volt és csapadékdus időszakokban, különösen az Imókó, Feketelen és a többi időszakos forrás megindulása alkalmával, a Barátréten a víz tóvá duzzadt s ennek iszapos vize a szurdok bejáratában nyíló barlangot is elöntötte. A kiásott két mellékfolyosó menyzetén és falain ritka szép korroziós kimerásokat látunk, amelyek szintén arra utalnak, hogy a barlangot időnként állóvíz töltötte ki.

A Barátréten túl, a Lök-völgynek alsó, szurdokszerű szakaszában, a Vaskapu-nevű szoros jobb oldalán, van egy magas sziklával szegélyezett kibövelés, amelynek nyugati sarkában bokrokkal benőtt háromszög alakú nyílás volt látható. Ezt leászva hatalmas természetes sziklakaput tártunk fel, amelyet a hegyoldalról beszóródott agyag és kötőrmelék töltött ki. Az ily módon feltárt *Vaskapu-barlang* a Lillafüredre vezetó autót mellett, a Bükknek egyik kisebb természetes látványosságát képezi.

Innen valamivel tovább, ugyancsak a Lök-völgy jobb partján, de elég magasan, nyílik a *Lök-völgyi-barlang*. Az előző évben itt megkezdett próbaásatást a Terem hátsó részében folytattuk. Próbánkunkkal a Terem végére jutva, a pleisztocén lerakodásból egy

pompásan megmunkált protoszolütrei babérlevélhegy került birtokunkba. Ez tehát a harmadik hely a Bükkben, ahol ezt az érdekes kulturaszintet megtaláltuk. Abban a reményben, hogy ennek a kulturaszintnek eredeti telepét is megtaláljuk, a Terem hátsó részében jobbra és balra nyíló folyosókban a próbaásatást folytattam. Sajnos, jégkori emlősök gyér maradványain kívül, több régiséget itt nem találtunk s így a további ásatást ebben a barlangban beszünttettem.

Az általam vezetett ásatásokon kívül, mint már fennebb említettem MOTTI Mária dr. kisasszony önállóan is több kis üreget ásatott ki. Az első általa megvizsgált üreg Egertől nyugatra, az Egerbakta község határában fekvő *Egerbaktai-sziklaodu*. A rövid ideig tartó ásatás, sajnos eredménytelennek bizonyult. Az üreg egyedüli érdekessége az, hogy diabázban, tehát vulkáni kőzetben, kisebb hasadék mentén fejlődött s így a ritka barlangok közé tartozik.

A második üreg a Tiba-hegy csucsa alatt nyíló *Tibahegyi-sziklaodu*. Az előtérben kiásott próbaárok vöröses-barna humuszából szubfosszilis óholocén csontok kerültek ki, míg az odu belseje teljesen üres volt. Több eredménnyel végződött a Várhegy nyugati oldalán nyíló *Arnóckői-sziklaodu* kiásatása. Az ásatás itt is főleg az odu előtt történt, míg az odu belseje teljesen üres volt. A kitöltés főanyaga világosbarna mészkötőmelékes barlangi agyag barlangi medve, farkas, borz és kérődző-maradványokkal. A humusztakaróból prehisztorikus agyagedénytöredék került ki.

A sziklaodu szomszédságában, több sziklába mélyedő kisebb fülke található, elfődvé számos kisebb-nagyobb kőtuskóval. Az egyik fülkét megbolygatva, fekete humusz alatt világosbarna mészkötőmelékes agyag mutatkozott, tele jégkori emlőscsontokkal. Az ásatást állandó sziklarobbantással folytatva, csakhamar kiderült, hogy itt egy teljesen elaggott és összeomlott barlanggal van dolgunk, amelynek kiásatása érdekesnek bizonyult. Ebből az *Arnóckői-barlang*-nak elnevezett üregből néhány gyengén megmunkált paleolitikus szilánk került elő, ami, az itt talált tüzhely mellett, az ősember jelenlétére enged következtetni. Ennek az üregnek teljes kiásatása tervbe van véve.

A fenti ismertetésből kitűnik, hogy a m. kir. Földtani Intézet megbízásából ebben az évben Egerbakta, Felnémet és Felsőtárkány községek határában 5 barlangot, 1 sziklaüreget, 4 sziklaodut és 2 kőfülkét, összesen 12 üreget ástunk ki.

A m. kir. Földtani Intézetnek barlangkutataisain kívül fontosabb barlangkutató tevékenységet ebben az évben még a Budapesti

Egyetemi Turista-Egyesület barlangkutató szakosztálya, KESSLER HUBERT tagtársunk vezetése mellett végzett. Az Egyesület ugyanis kora tavaszkor a Magyar Nemzeti Múzeum állattára egyik termében megrendezte az első magyar barlangügyi kiállítást, amelyet március 14-én elnökünk CHOLNOKY JENŐ dr. nyitott meg. Kiállításra kerültek barlangi fényképek és térképek, barlangokban gyűjtött tudományos tárgyak, barlangkutatáshoz szolgáló felszerelések és hasonló barlangvonatkozású érdekességek. A kiállítást nagyszámu közönség kereste fel s így ez egyszersmind kiváló propagandaeszköznek is bizonyult.

A második nevezetesebb barlangügy, amely a B. E. T. E. mult évi tevékenységéhez fűződik, a *Ferenchegyi barlang* feltárása. Még az 1932. év végén a székesfőváros a Törökvész-uton csatornázási munkálatokat végeztetett s ekkor, a csatornaárokknak egy helyen történt mélyítése alkalmával, üregre akadtak. A felfedezésnek gyorsan elterjedt a híre s az első köztül, aki az üreg megtekintésére sietett MIKLÓSSY GÉZA tagtársunk volt. Az ő telefonértesítésére még az nap kiszámtam a helyszinre s látva, hogy rendkivül nehezen járható, szűk üregre akadtak, felkértem KESSLER HUBERT tagtársunkat, hogy az új üreget kutassa át. Már az első bemászás alkalmával KESSLER megállapithatta, hogy a Ferenchegyén nagyobb kiterjedésű, aragonittal diszitett barlangot tártak fel. Az első feladat az volt, hogy az előrehaladt csatornázási munkálatok folytán a megnyilt barlang lejárátát be ne építsék. KIRÁLY KÁLMÁN székesfővárosi tanácsnokknak köszönhetjük, hogy egy a csatornán kivül álló betonakra megépítésével a barlanghoz való lejárátot biztosította. A következő teendő a barlang részletes bejárása és felmérése volt; ezt a nehéz munkát KESSLER HUBERT a B. E. T. E. barlangkutató szakosztályának tagjaival végezte. Az alaprajzból kitűnik, hogy a Pálvölgyi és Szemlőhegyi barlangokhoz hasonlóan, a Ferenchegyi barlang is, egymást keresztező hasadékok mentén alakult ki. Az igen keskeny járatok keresztezésén itt is kisebb-nagyobb termek fejlődtek. A barlangnak egyik legszebb ékessége az aragonitképződmények dus kifejlődése.

A Ferenchegyi barlang felfedezésével székesfővárosunk ismét újabb természeti látványossággal lett gazdagabb. Ez a felfedezés újabb intelem arra, hogy Budapest barlangjaival végre már kezdenünk kell valamit. Jelentésemet azzal a reménnyel zárom, hogy ez a kívánság legközelebb teljesülni fog.